

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Fenomén Urban exploration jako neorganizovaný způsob trávení volného času mládeže v ČR i ve světě

Bakalářská práce

Studijní program: B7505 – Vychovatelství
Studijní obor: 7505R004 – Pedagogika volného času
Autor práce: **Jitka Rosová**
Vedoucí práce: Mgr. Lucie Hubertová

TECHNICAL UNIVERSITY OF LIBEREC
Faculty of Science, Humanities
and Education

Phenomenon Urban exploration As unorganized leisure time of youth in the Czech Republic and abroad

Bachelor thesis

Study programme: B7505 – Education in Leisure Time
Study branch: 7505R004 – Education in Leisure Time
Author: **Jitka Rosová**
Supervisor: Mgr. Lucie Hubertová

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jitka Rosová**
Osobní číslo: **P13000375**
Studijní program: **B7505 Vychovatelství**
Studijní obor: **Pedagogika volného času**
Název tématu: **Fenomén Urban exploration jako neorganizovaný způsob trávení volného času mládeže v ČR i ve světě**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je popsat vývoj hnutí urban exploration v ČR a ve světě a identifikovat jeho význam pro trávení neorganizovaného volného času mládeže.

Součástí povinností studenta při vypracování BP práce je:

1. Studium odborné české i zahraniční literatury, dokumentů a ústních sdělení hlavních představitelů Urban exploration v ČR.
2. Aktivní účast na konzultacích vedoucí BP minimálně 1x za měsíc.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Faiglová, B.; Havlíková, K. URBEX, opuštěná místa v Čechách. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5336-2.

Hebdige, D. Subkultura a styl, Praha: Dauphin Volvox Globator, 2012. ISBN 978-80-7272-197-9.

Kašparová, T. Urban exploring aneb ze života městského průzkumníka, Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra sociální pedagogiky.

Ninjalicious. Access All Areas: A User's Guide to the Art of Urban exploration. Canada: Infilpress, 2005. ISBN-13: 978-0973778700.

Petrasová, T.; Machalíková, P. Člověk a stroj v české kultuře 19. století. Praha: Academica, 2013. ISBN 978-80-200-2233-5.

Říčan, P. Psychologie osobnosti: obor v pohybu. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3133-9.

Šerák, M. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, s. r. o. , 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Lucie Hubertová

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: **4. května 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **4. května 2016**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 22. června 2015

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi pomohli při zpracování bakalářské práce. Především vedoucí práce, Mgr. Lucie Hubertová, Ph.D. za její rady, nápady a ochotu během konzultací. Dále bych chtěla poděkovat kolegům z urbexového prostředí, kteří se podělili o své vědomosti a zkušenosti, za jejich podporu, ochotu, vstřícnost, trpělivost a spolupráci.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá charakteristikou záliby, která si v současné době získává na své přízni nejen mezi mládeží, a to fenoménem Urban exploration.

Práce je teoretickou studií, která je zaměřena na popis hnutí urban exploration v ČR i ve světě a jeho význam pro trávení neorganizovaného volného času mládeže.

Klíčová slova

Volný čas, urban exploration (urbex), fotografie, opuštěná místa, smysl

Annotation

The bachelor thesis deals with the characteristic of the hobby, which is currently gaining on it is favor not only among the youth, namely the phenomenon Urban exploration.

The thesis is a theoretical study that focuses on the description of the urban exploration movement in the Czech Republic and the world and its importance for the digestion of young people's leisure time

.Keywords

Leisure, urban exploration (urbex), photographs, abandoned places, meaning

Obsah

Úvod.....	12
1. Volný čas	13
2. Volný čas a životní styl.....	14
3. Zájmové činnosti.....	15
3.1 Organizovaný způsob trávení volného času	16
3.2 Neorganizovaný způsob trávení volného času.....	17
3.3 Mládež	17
4. Charakteristika Urban exploration.....	18
4.1 Infiltrace.....	18
4.2 Draining	19
4.3 Urban adventure.....	19
5. Historie.....	19
5.1 Urbex ve světě	20
5.2 Urbex v České republice.....	22
6. Pravidla urbexu	23
7. Bezpečnost při urbexu	26
8. Urbex z pedagogického hlediska	27
8.1 Pedagog volného času.....	27
8.2 Urbex pohledem pedagoga volného času	30
9. Motivace	30
9.1 Adrenalin	32
9.2 Prožitek, zážitek.....	33
9.3 Odpočinek.....	34
9.4 Dějiny.....	34
10. Fotografie	35
11. Zveřejňování a šíření urbexu.....	37
10.1 Webové stránky	37
10.2 Sociální síť.....	38

10.3 Internetové fotogalerie	39
12. Pozitivní dopad urbexu na záchranu památek.....	39
12.1 Kostel sv. Jiří v Lukové	39
12.2 Castle Gwrych.....	42
13. Města duchů	44
13.1 Hašima	44
13.2 Bodie	45
13.3 Picher	46
13.4 Pripjat a Černobyl	46
13.5 Zapomenutá města	48
14. Diskuze.....	49
15. Závěr	50
16. Použitá literatura	52
16.1 Tištěné zdroje.....	52
16.2 Elektronické zdroje	53
17. Přílohy	54

Seznam použitých symbolů a zkratek

ČR	Česká republika
např.	například
Prof.	profesor
urbex	Urban exploration
atd.	a tak dále

Úvod

Myšlenka na tuto práci vznikla začátkem roku 2015, kdy moji pozornost upoutala velmi zajímavá televizní reportáž na téma Urban exploration, u nás zkráceně používaný pojem urbex. Následně můj zájem o tento koníček rostl, začala jsem se probírat různými webovými stránkami a střídat více a více informací neboť kolem nás má člověk spoustu možností setkat se nevyužívanými, opuštěnými či chátrajícími objekty. Tyto objekty mají pro každého z nás různý význam. To, co je pro jednoho pouhou ruinou či místem nahánějícím hrůzu, kterým by snad jen opovrhoval a nepřikládal by mu ani v nejmenším pomyšlení žádný hlubší význam, to je pro druhé a tím myslím zejména lidé se zájmem o urbex, kouskem se zcela jiným významem. V jejich očích se nejedná o ruinu, ale o místo jedinečné, které v sobě skrývá kus historie, kultury či architektury i tajemna.

Tento stále více oblíbený a vyhledávaný fenomén Urban exploration bych Vám ráda více přiblížila a představila prostřednictvím své práce. Jak už jsem se výše zmínila, u nás v České republice je znám a využíván ve zkrácené formě jako URBEX. Můžeme říci, že se jedná o průzkum míst, která vytvořil člověk, ale již neslouží ke svému účelu např. opuštěné továrny, nemocnice, kostely, vily, doly... Také bychom mohli říci, že se jedná o aktivitu se zájmem na pomezí: archeologie, historie, žurnalistiky, adrenalinového sportu, architektury i umění, která je vykonávána dobrovolně ve svém volném čase.

Netrvalo dlouho a já jsem urbexu začala podléhat více a více. To, co na počátku zaujalo moji pozornost, se rychle stalo mým zájmem a koníčkem, kterému věnuji dostatek svého volného času. A věřím, že je to tak správně.

Tato práce je teoretickou studií, ve které se seznámíme s bližší charakteristikou Urban exploration, historií, důvody, oblibou, motivací, osobnostmi zahraničními i tuzemskými a významem urbexu v dnešní době.

Cílem práce je popsat vývoj hnutí Urban exploration v ČR a ve světě a identifikovat jeho význam pro trávení neorganizovaného volného času mládeže.

1. Volný čas

„Je to doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění.“ (Pávková a kol. 2002, s. 13)

Můžeme říct, že se jedná o okamžiky, kdy nemáme žádné závazky, ani úkoly a věnujeme se svým zájmům. Je na každém, jakým způsobem tohoto času využije. Možností využití volného času máme nespočet, stejně tak i prostředí, ve kterém jej můžeme trávit. Relaxace, zábava, zájmové aktivity či rekreace mohou být hlavními důvody jeho užívání.

Autorka Jiřina Pávková a kol. (2002, s. 15) nahlíží na problematiku volného času z různých hledisek:

- ekonomické;
- sociologické a sociálně psychologické;
- zdravotně hygienické;
- politické;
- pedagogické a psychologické.

Finančními prostředky volnočasových zařízení a zejména otázkou, zda a jakým způsobem se vrátí náklady spojené se zřízením, tomu se věnuje hledisko ekonomické.

Utváření, zlepšování mezilidských vztahů i podporování zájmů jedinců, tím se zabývá hledisko sociologické a sociálně psychologické.

Zdravotně hygienické hledisko má zájem na zdravém tělesném i duševním vývoji společnosti. Do této kategorie spadá například hygiena prostředí, ale i duševního života nebo uspořádání režimu dne. Vhodné a kvalitní užívání volného času působí kladně na zdravotní stav každého jedince.

Politické hledisko posuzuje míru vlivu působení ze strany státu do zřizování a jednání volnočasových zařízení.

Pedagogická a psychologická hlediska mají na vědomí zvláštnosti individuální i věkové. Svou pozornost věnují uspokojování psychických i biologických potřeb jednotlivců.

2. Volný čas a životní styl

Vysvětlení pojmu životní styl není úplně snadné, neboť se jedná o významově rozsáhlou oblast.

„Jedna z mnoha definic vymezuje životní styl jako souhrn životních forem, které jedinec aktivně prosazuje (Bakalář). Zahrnuje hodnotovou orientaci člověka, projevuje se v jeho chování i ve způsobu využívání a ovlivňování materiálních i sociálních životních podmínek.“ (Pávková a kol. 2002, s. 29)

V průběhu života každého člověka se utváří žebříček hodnot, který je individuální pro každého jednotlivce. Na jeho tvorbu mají vliv životní podmínky, aktivita, prostředí, ideály, cíle i společnost. Můžeme říct, že se jedná o stanoviska pro jakékoli sféry života, ať už jde o situace, aktivity, předměty či osoby, které se neustále odrážejí na tom, co děláme a jak to vnímáme. Společnost můžeme rozdělit dle jejího vnímání a přikládání významu volného času do tří skupin. První skupinu tvoří lidé, kteří žijí svou prací. Ta je pro ně prioritou, jakýmsi životním posláním, neuznávají volný čas. Dokonce ho vnímají jako nevhodný či nesprávný. Pohlcení prací nezvládají odpočívat bez výčitek svědomí. Druhou skupinu tvoří lidé s opačným vnímáním volného času. Pro ně je hlavním smyslem života. Povinnost práce chápou jako nezbytnou činnost, ze které se snaží co nejrychleji vymanit a věnovat se svým zájmům.

Třetí skupina je tvořena lidmi, kteří nacházejí mezi pracovní i volnočasovou sférou rovnováhu (Pávková a kol. 2002, str. 29).

„Způsob využívání volného času je jedním z důležitých ukazatelů životního stylu. Je důležitou hodnotou, lidé mu však přisuzují různý význam. Optimálním stavem je uvést do rovnováhy sféru povinností a sféru volného času.“ (Pávková a kol. 2002, s. 32)

3. Zájmové činnosti

„Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci.“ (Pávková a kol. 2002, s. 92)

Jelikož v nás zájmy vzbuzují myšlenku a chuť konat aktivitu určitého zaměření řadíme je mezi vlastnosti aktivačně-motivační. Zájmy zušlechťují, rozvíjí a zkvalitňují naše životy. Podle Jiřiny Pávkové můžeme zájmy dělit následovně:

- dle úrovně činnosti;
- intenzity zájmu;
- časového trvání;
- koncentrace;
- společenské hodnoty;
- obsahu.

Podle úrovně činnosti dělíme zájmy na aktivní a receptivní. Do aktivních zájmů řadíme ty, při kterých, člověk vykonává aktivitu a tvoří hodnoty. Za receptivní považujeme spíše pasivní formu v podobě pouhého vnímání předmětu zájmu.

Intenzita posuzuje kvalitu zájmu. Rozeznáváme zájmy hluboké, jenž mocně působí na člověka, růst jeho vědomostí a poznatků. A zájmy povrchní, při kterých není vynakládáno značné úsilí.

Dle délky trvání vnímáme zájmy krátkodobé, dočasné a trvalé.

Koncentrace rozlišuje pestrost zájmů na jednostranné, které jsou hluboké či mnohostranné, jenž, řadíme též k povrchním.

Podle společenských hodnot rozlišujeme na zájmy žádoucí, které jsou společností uznávané a podporované a na straně druhé, zájmy nežádoucí, neboť neodpovídají společenským či právním normám.

Společenskovední, pracovně-technické, přírodovědně-ekologické, esteticko-výchovné, tělovýchovné, sportovní i turistické to vše zahrnuje dělení dle obsahu.

Zájmová činnost zastává úlohu výchovnou i vzdělávací. Má vliv na růst osobnosti, přináší motivaci, přispívá seberealizaci. Slouží i jako nástroj relaxace, rekreace i duševní a fyzické obnovy sil (Pávková a kol. 2002, str. 93).

3.1 Organizovaný způsob trávení volného času

Pod tímto pojmem se skrývá činnost či aktivity, které jsou prováděny ve sdruženích či organizacích určitého zaměření. V těchto zařízeních působí zkušení lektori, kteří mají dostatek znalostí s prací a vedením dětí, mládeže. Zájmová činnost bývá pravidelná, cílevědomá, podporuje aktivitu a kreativitu jedinců. Návštěva těchto institucí může mít pozitivní charakter při budoucím vývoji jedince a jeho přístupu k negativním vlivům.

Nejvýznamnější zařízení pro výchovu mimo vyučování dle J. Pávkové a kol. (2002, s. 43):

- školní družiny – věnují se práci s dětmi prvního stupně základní školy, mají důležitou úlohu společenskou, výchovnou i zdravotní;
- školní kluby – navštěvují děti středního školního věku se žáky druhého stupně základní školy; centrum dění tvoří zájmová činnost (pravidelné kroužky, čtenářské koutky...);
- střediska pro volný čas dětí a mládeže – začleňují domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností; specializují se na konkrétní zájmové činnosti s odborným pedagogickým dozorem; nabízí pravidelné kroužky i příležitostné události; široké spektrum návštěvníků (dětí, mládež, rodiče s dětmi...);
- domovy mládeže – poskytují výchovnou stránku, ubytování i stravování pro žáky středních škol ze vzdálených bydlišť, bez možnosti denního dojíždění; snaží se o vhodnou motivaci zájmových činností s ohledem na dobrovolnost;

- dětské domovy – instituce ústavní výchovy s charakteristickou úlohou s ohledem na kvalitní trávení volného času a podporu zájmů dětí a mládeže;
- sdružení dětí a mládeže – pravidelná aktivita s hlubší ideovou orientací a vlastními pravidly členství (Junák, Pionýr, Hnutí Brontosaurus...).

3.2 Neorganizovaný způsob trávení volného času

Užívání svých zájmů a volného času, které není nijak uspořádáno, koná se mimo prostředí jakékoli organizace či instituce s tímto zaměřením. Forma podání aktivit, kterou velká část mládeže upřednostňuje, neboť jim jsou vhod svojí přirozeností a uvolněností. V průběhu spontánních aktivit obvykle neúčinkuje pedagogický pracovník, pravděpodobněji funguje jako poradce a opatřuje bezpečnost činností. Neorganizované aktivity probíhají buď samostatně jednotlivci či ve skupině. Ve volném čase by měly být brány v potaz jak aktivity organizované individuální či kolektivní, ale i činnosti spontánní, které nejsou spjaty jasnými povinnými pravidly (Hofbauer 2004, str. 19).

3.3 Mládež

Definice mládeže je velice široká, pohledy autorů se liší. V současné době neexistuje jednotná definice mládeže. Liší se z pohledu sociologie, psychologie, pedagogiky, práva a dalších příbuzných věd.

Nakonečný uvádí v souvislosti s mládeží pojmy adolescence a pubescence, které znázorňují hranici mezi dětstvím a dospělostí. Tyto dva pojmy jsou náhradou výrazu mládež. Termínem adolescence označuje období od začátku 16. do konce 20. roku věku, toto období však může trvat i déle a to až k překročení k psychické dospělosti. Psychickou dospělostí se rozumí biologická a psychologická vyspělost jedince, kdy citový a intelektový vývoj dosáhl svého vrcholu a stabilizace. Podle Nakonečného (2011, str. 39) je pro období adolescence charakteristická subkultura mládeže a dočasná účast na ní,

která je často výrazem protestu proti zvyklostem a potřeby odlišit se od převládajících společenských norem a životních tradic.

Průcha, Walterová a Mareš (2003, str. 133) definují mládež jako sociální skupinu utvářenou lidmi ve věku rozmezí 15-25 let, kteří již ve společnosti neplní role dětí, ale společnost jim ještě neuznává role dospělých.

4. Charakteristika Urban exploration

Výraz Urban exploration, zkráceně u nás v České republice více známý pod pojmem urbex, můžeme volně přeložit jako městský průzkum. Samotní aktéři, takzvaní urbexeři definují urbex jako průzkum měst či objektů, které vytvořila lidská ruka, respektive lidská činnost a jedná se o místa veřejně nepřístupná, opuštěná jako například: opuštěné doly, kostely, nemocnice, sanatoria, továrny, bývalé vojenské objekty, stoky, kanalizace a mnohé další, protože zvědavosti se žádné meze nekladou a to platí v tomto případě dvojnásobně. Na základě této vstupní definice můžeme říci, že urbex je aktivitou se zájmem na pomezí: archeologie, historie, žurnalistiky, adrenalinového sportu, architektury, techniky i umění.

Existuje několik příbuzných aktivit, skupin, se kterými se můžeme setkat v souvislosti s urbexem a proto, abychom předešli následným terminologickým nedorozuměním, je vhodné se o nich zmínit (Havlíková, 2014, str. 21).

4.1 Infiltrace

Pojem infiltrace si můžeme přeložit jako pronikání, prosakování. Ve spojení s urbexovou aktivitou, je míněno jako vnik na místo a splnutí s ním. Pro lepší vysvětlení uvedu příklad. Jedinec se touží dostat na místo, které není veřejnosti přístupné. Takové místo bývá označené informační cedulí“ pouze pro povolané” např.: nepřístupné části vlakových nádraží, továren....

Proto, aby jedinec splynul s prostředím a dokázal se tedy dostat tam, kam potřebuje, převleče se za zaměstnance. Kromě důkladné přípravy, která je

základem jakékoli urbexové akce je třeba velká míra troufalosti a odvahy (Kašparcová 2014, str. 8).

4.2 Draining

V České republice není tento pojem příliš využíván, snad proto, že není mnoho příležitostí ho uskutečňovat, myšleno ve srovnání se světovými městy jako je New York, Sydney, Londýn či Moskva, které jsou přímo rájem pro draining. Pro výraz draining není známa dostatečná náhrada v našem jazyce. Pro naše vysvětlení bude dostačující, že výraz je odvozen od anglického slova drain, což znamená stoka nebo také kanalizace. Tudiž lidé se zájmem o draining věnují svoji pozornost a čas návštěvám, zkoumáním a dokumentací odvodňovacích stok či kanalizací (Kašparcová 2014, str. 9).

4.3 Urban adventure

Tento pojem, který si můžeme přeložit jako městské dobrodružství, zahrnuje činnosti jako je parkour, který je poměrně mladou disciplínou francouzského původu. Je to činnost, kdy se člověk má dostat z bodu A do bodu B bezpečně, plynule a efektivně za použití vlastního těla v prostředí města a za použití charakteristických technik jakými jsou skoky či odrazy (včetně překonávání překážek jako jsou zábradlí či betonové zdi). Další činnosti, které spadají do této kategorie, jsou například: projíždění kanalizací na kole, sjíždění odvodňovacích stok, projíždění se výtahy atd. (Kašparcová 2014, str. 16).

5. Historie

Kořeny činnosti, při které se lidé s nadšením vypravují do opuštěných staveb, sahají hluboko do minulosti. Neboť touha objevovat je vlastností, kterou je lidský druh vybaven od dob, kdy naši dávní pravěcí zástupci byli schopni přemýšlet a klást si otázky nejen o své osobě, ale i o světě kolem.

Vždyť díky tomu jsou dnes prozkoumány téměř všechny části světa. Lidé zdolávají nejvyšší hory a stejně tak se potápí do nejhlubších částí mořské říše.

5.1 Urbex ve světě

Zachytit vývoj urbexu není příliš snadné, neboť se jedná o aktivitu neoficiální a mnohdy tedy nelegální. V minulosti existovalo mnoho skupin či osobností, které bychom si mohli spojit s urbexovou historií, ale uvedla bych jen ty významné, o které se opírá více zdrojů.

Za prvního průzkumníka bývá považován Philibert Aspairt – vrátný z nemocnice Val-de-Grace, který se v roce 1796 ztratil při prohledávání pařížských podzemních katakomb. Jeho počínání nebylo však nikterak promyšlené a jeho tělo bylo objeveno o celých 11 let později. Jediné, co u něj bylo nalezeno a podle čeho byl identifikován, byl svazek klíčů od nemocnice, kde sloužil a svícen (Havlíková 2014, str. 26).

Další doloženou postavou je americký básník Walt Whitman (1819 – 1892), který svého času přispíval do newyorského deníku Brooklin Standart, a kde popsal i svou návštěvu opuštěného brooklynského podzemního tunelu Atlantic Avenue Tunnel, který byl postaven jako první podzemní tunel svého druhu na světě (Havlíková 2014, str. 26-27).

V roce 1921 se nejspíše uskutečnila první organizovaná výprava a to francouzskou skupinou dadaistů do opuštěného ukrytého kostela sv. Juliána le Pauvre v Paříži.

První skupina, která měla jako hlavní náplň své činnosti průzkum opuštěných míst, vznikla v roce 1977 v San Francisku. Její název byl “Suicide Club”, podle stejnojmenné knihy R. L. Stevensona. Mimo jiného se tato skupina bavila velmi netradičními způsoby jako například pouličním divadlem.

Dalším významným rokem se stal rok 1986, kdy v australském Melbourne začala fungovat dnes již kultovní skupina průzkumníků stok a odvodňovacích kanálů Cave Clan (Cave Clan 2011). Tato skupina, je opředena po dlouhá léta spoustou pověstí. Vypráví se o nich, jako o rituální skupině s bizarními obřady. Také se vypráví, že se jedná o skupinu, která

využívá kanalizaci jako zdroj úniku po spáchání trestné činnosti a tak dále. Takové pověsti jsou pro její členy pouze zdrojem zábavy (Havlíková 2014, str. 26).

Další kroky z historie současnosti nás povedou do roku 1990 a to do Ruska, konkrétně do Moskvy. Seznámíme se s dodnes fungující a velmi zajímavou skupinou nesoucí název Diggers of the Underground Planet (můžeme přeložit jako rydla podzemní planety), kterou založil průzkumník Vadim Mikhailov a má členy po celém světě, stejně jako předchozí skupina Cave Clan. Vadim Mikhailov strávil velkou část svého dětství pod povrchem země, konkrétně v moskevském metru, kde byl jeho otec průvodčím. S urbexem začal jako středoškolák, a až později k sobě začal přitahovat další lidi se zájmem o městský design. Rozhodnutím vlády se staly zlegalizovanou skupinou a jsou tedy zaregistrováni jako legální skupina podzemního výzkumu a to díky jejich úspěchům, ke kterým řadíme i objevení středověkého podzemního hřbitova. Vadim se stal známou osobností, která se účastní televizních dialogů a hovoří s novináři. Významným se stal rok 2002, kdy se na Michailova obrátila policie jako na zkušeného znalce moskevského podzemí. Čečenští radikálové obsadili divadlo a drželi téměř 1000 lidí jako rukojmí. Tehdy Michailov dovedl protiteroristické komando skrze málo známé chodby do prostor divadla, kde došlo ke zneškodnění teroristů (Kašparcová 2014, str. 12).

Moskva je velmi staré město skrývající nadmíru temného období. Skupina Diggers za dobu svého působení odhalila nemalá tajemství těchto míst. Stojí například za objevením tajného metra, které vybudoval Stalin, zahrnující několik stanic, včetně Kremlu.

V poslední dekádě minulého století rozvoj urbexu značně pokročil a začal se dotýkat podvědomí běžné populace, nicméně zatím stále setrvává jako undergroundová záležitost.

Na počátku 21. století začíná rozvoj zveřejňování a šíření urbexu. První kniha, která se věnuje městskému průzkumu a infiltraci “Access all areas – art of urban exploration” vychází v roce 2005. Jejím autorem je Jeff Chapman, známý pod přezdívkou Ninjalicious, který zemřel téhož roku, když prohrál svůj

boj s rakovinou. Ve stejné době byl funkční web se stejným názvem. Web je stále přístupný, ale nové informace se neobjevují. Je to jakousi památkou na Ninjalicouse.

Roku 2007 vznikl první formální videodokument o urbexu “ Urban explorers: into the darkness”.

Za další zmínku posledních tří let stojí knihy: “Explore Everything: Place-Hacking the city” a “Underground London”. Autorem obou děl je Dr. Bradley L. Garrett, který má k dispozici teoretické i praktické znalosti urbexu.

5.2 Urbex v České republice

Není vůbec snadné, ani možné vypátrat, kdy se konkrétně urbex dostal do České republiky.

Dalo by se říci, že každý, kdo začínal s urbexem počínal si zprvu samotářsky a až později se začal dostávat k informacím, případně se začali objevovat další následovníci. Díky bohaté historii území České republiky disponuje mnoha vojenskými či industriálními objekty.

Za první český web, který věnuje pozornost městskému průzkumu, je označována Kafélanka. Tyto stránky založil Adam Nehudek, tehdy student stavební fakulty VUT v Brně. Stránky odkazují na zajímavá místa v Brně a jejím okolí a nabádají k jejich návštěvě a zamyšlení se nad nimi. Vždyť nejde jen o místa zapomenutá a opuštěná. “*Město nejsou jen domy, ulice a obchody. Zkusme vnímat kouřící komíny, hukot parovodů, dunění nákladních vlaků. Hledejme pod nánosem současnosti minulost a historii. Poznejme Brno jinak, poznejme Kafélanku!*” (Nehudek 2004-2017)

Dalším významným rokem pro rozvoj urbexu v ČR se stal 2010, kdy byly založeny vůbec první internetové stránky urbex.cz, zabývající se tematikou průzkumu moderních ruin. Co oceňuji je, že se o své příspěvky, nápady, zážitky či jiné odkazy může podělit kdokoli, kdo sdílí stejné nadšení z tohoto trochu netradičního koníčku. Na těchto stránkách se seznámíme s definicí urbexu, fotografickou galerií, dozvíme se informace o zakládajících členech těchto stránek a v neposlední řadě můžeme navštívit i diskusní fórum.

Co se však nikde nedozvíme, jsou lokace opuštěných objektů, neboť stránky nemají v žádném případě sloužit jako databáze a navíc je to jedním z nepsaných pravidel etického kodexu urbexu.

Zhruba kolem roku 2011 se díky rozvoji sociální sítě facebook začalo objevovat větší množství příspěvků a následně i skupin, které se zajímaly o urbexovou tematiku. Zveřejňování těchto příspěvků na sociální síti je snadno dostupnou cestou, díky rychlému a bezplatnému přístupu.

První taková skupina nese název Opuštěné stavby. Založena byla v květnu 2011 Daruisem Hingarem a do dnešní doby má tato stránka nejvíce fanoušků, kteří mohou přispívat svými fotografiemi. Je to trochu paradox, ale tato stránka má zároveň ještě jedno nej. A to takové, že má nejvíce odpůrců z urbexových řad, neboť se neřídí nepsaným pravidlem nezveřejňovat místa a tím usnadňují práci vandalům a vykradačům.

Pro zajímavost uvedu několik nejvíce oblíbených facebookových stránek v současné době Opuštěná místa, Němá svědectví – urbex, Urban Exploration/Infiltration...

Stojí za zmínku, že byly v roce 2015 vydány dvě knižní publikace a to: URBEX Opuštěná místa v Čechách autorkami jsou Barbara Faiglová a Katka Havlíková (Faiglová, Havlíková 2015). A také URBEX.CZ Krása zániku (Havlíková, Diverzant 2015). Diverzant je zakladatelem stránek urbex.cz a v urbexovém světě vystupuje právě pod touto přezdívkou.

6. Pravidla urbexu

Přestože se jedná o aktivitu neorganizovanou a neformální, ve které neexistují žádné pokyny ani pomezí, přesto fungují mezi urbexery jistá nepsaná pravidla, kterými se řídí a respektují je.

Spíše než o soubor nepsaných pravidel se jedná o etický kodex. Prvním takovým a zároveň základním pravidlem je: *“Zanech pouze stopy, odnes jen fotky”*. Toto pravidlo berou na vědomí a respektují všichni, kteří se hlásí k urbexu. Nikde přesně není znění etického kodexu uvedeno, ale ráda bych

uvedla přesnější podobu pravidel tzv. desatero, kterou představila na svém blogu autorka Opuštěných míst Barbora Faiglová (Opuštěná místa 2017)

- 1. Pokud je místo nepřístupné, tak by tak mělo zůstat. Nevylamují okna ani dveře, nevytváří vstupy.*
- 2. Pokud vstup již existuje, ale nějak zabezpečen, měl by se po průzkumu místa opět zpátky zadělat.*
- 3. Z míst nic neodnáším, jsem pouze návštěvou. Rozhodně se neřídím heslem "když danou věc neodnesu já, stejně to udělá někdo jiný, takže je to vlastně jedno."*
- 4. Do míst ani nic nepřináším, nezhazují odpadky, zanechám pouze stopy.*
- 5. Snaha o nenápadnost, především na hlídaných místech, by měla být co největší. Čím více lidí je na opuštěných místech viděno, tím větší je šance, že se zabezpečí a uzavře.*
- 6. Kde se místo nachází, veřejně neprozrazuji, čím méně lidí o místě ví, tím déle vydrží zachovalé. A pokud dám slib, že místo neprozradím, dodržím to.*
- 7. Každý by se měl umět bránit v rámci sebeobrany, zabezpečit se a zbytečně neriskovat.*
- 8. Průzkum míst by neměl být komerční záležitostí, je to smysl života, nikoliv věc, ze které by se mělo prosperovat.*
- 9. Lidé s podobným zájmem by si měli navzájem pomáhat a částečně i spolupracovat - jsem ráda, že jsem potkala pár kolegů a kolegyně se stejnou zálibou.*
- 10. Při průzkumu by nemělo jít jen o fotky. Na každém místě by se měl každý zastavit, zaposlouchat se, zamyslet, užít si danou atmosféru a tzv. vidět místo i se zavřenýma očima.*

„Desatero, které dodržuji a dodržovat chci i nadále. Rozhodně tím nechci nikoho přesvědčovat, že zrovna tahle je to správně, ale každý by měl mít

jasno, jakých zásad se vlastně chce držet – a já se o ty své ráda podělím.“
(Opuštěná místa 2017)

Přestože velká část příznivců urbexu má snahu uznávat body nepsaného etického kodexu, objevují se kolem této aktivity i osoby, které se hlásí k urbexerům, ale bez dodržování jakýkoliv pravidel. Hlavním důvodem potíží urbexerů s vandaly je nárůst popularity tohoto netradičního a nebezpečného koníčku na hraně zákona.

Zmínila bych pro uvědomění následky počínání lidí z řad nezodpovědných urbexerů, které se také neřídí zásadami urban explorace. Například v roce 2013 uveřejnili administrátoři na svých stránkách Abandoned Playgrounds (Abandoned Playgrounds 2013-2017), přesnou GPS umístění, včetně fotografie německé vily tragicky zemřelého urologa Klase Krafta, které se přezdívalo Dr. Anna L v Bad Wildungenu. Důsledky byly velice ničemné, následná uloupení vzácných obrazů i knih v kůži, nemluvě o zdevastování vybavení urologické ordinace i nábytku v domě.

Podobný osud postihl nemocniční komplex v Beelitz. Ten doplatil na medializování článků a reportáží v médiích, čímž došlo opět k prozrazení umístění objektu. Následky ničivé, obdobně jako v prvním případě přes destrukci interiéru, pravidelné návštěvy zlodějů, kteří uloupili různé předměty, jenž, byly součástí nemocničního areálu, včetně operačního světla či lůžka.

Oproti tomu například na britských stránkách Urbex Against Theft kontrolují internet a vytváří úsilí tím, že vyhledávají fotografie u kterých, bylo uveřejněno přesné umístění objektu, aby autora přemluvili ke stažení informace.

U nás v České republice je takovým největším hříšníkem již dříve zmíněná stránka Opuštěné stavby, která existuje na sociální síti facebook (Opuštěné stavby 2011-2017). I tato stránka se ne-zcela ztotožnila s pravidly, které jiní, považují automaticky za své. A to ve smyslu již zmíněných problémů s uveřejňováním lokalit opuštěných objektů i jejich názvů.

Etický kodex samozřejmě nedokáže čelit negativně uvažujícím jedincům v tom, aby se prohlašovali za urbexery. Z toho důvodu se v současné době tvoří urbexeři jakou-si uzavřenou skupinu. „Většinou platí, že urbexeři si své lokace pečlivě střeží pro sebe a pár svých opravdových přátel. Čím více lidí opuštěnou lokalitu navštíví, tím více mění její tvář, tím více hrozí, že bude prozrazena a nadobro zničena.“ (Faiglová, Havlíková 2015, str. 11)

7. Bezpečnost při urbexu

Jelikož urbex není úplně bezpečnou zálibou, je nesmírně důležité nepodcenit přípravu. Taková příprava má dvě hlavní stránky. Jednak stránku materiální, která zahrnuje dobré a zejména funkční vybavení a stránku druhou, která se týká informací, což znamená, že pokud se rozhodneme vyrazit kamkoli je nutné vědět něco o místě, na které vyrážíme a především na možná nebezpečí, která nás mohou potkat. Mezi zkušenými urbexery fungují jistá doporučení pro nováčky, ty podstatné bych zde ráda zmínila. Důležitou a nedílnou podstatou je řádné oblečení, které nemá vzbudit pozornost okolí, z toho vyplývá tmavé či méně nápadné barvy. Je dobré, pokud má oděv větší množství kapes, které jdou uzavřít. Co dále nemůžeme opomenout, je kvalitní pevná obuv se silnou, pokud možno profilovanou podrážkou, kterou oceníme na místech s hladkým i nerovným terénem, kamenech, bahně, ... Další velice praktickou pomůckou jsou rukavice, nejlépe pracovní či kožené, jedná se o ochrannou pomůcku proti poranění. Zkušenější kolegové nám dále radí i nástroj k vlastní sebeobraně jako např.: nůž či obušek a naopak nedoporučují pepřový sprej. Pokud budeme v místnosti a použili bychom jej, ohrozíme i samy sebe. V neposlední řadě se nám může hodit při našem průzkumu kvalitní zdroj světla, který nám poskytne výkonná baterka. No, a na závěr nutno zmínit nejdůležitější předmět, tím je fotoaparát s kvalitní baterií a nejlépe i bleskem. Pokud už se do akce vydáme, je vhodné sdělit blízké osobě, kam se přibližně vydáváme a nikdy se nevydávat nikam sami. V dnešní době, bych snad nemusela zmiňovat, že je vhodné mít při sobě mobilní telefon, když už by

nastal problematický stav, je dobré mít spojení s kolegou, někým blízkým či si zavolat o pomoc (Kašparcová 2014, str. 33-34).

Ať už půjde o vilu, poštu, fabriku či jakýkoli jiný objekt, který se rozhodneme navštívit, pokaždé musíme zachovávat vyšší ostražitost a počínat si s rozumem. Dbáme zvýšené pozornosti kamkoli, kam směřují naše kroky, ať už jde o schodiště, podlahy či trámy. Platí i zásada, že se nedotýkáme pák, knoflíků či ventilů, které můžeme potkat například v některých bývalých továrnách, neboť mohou být ještě funkční. A my nepotřebujeme ohrozit sebe ani nikoho jiného, natož vzbuzovat vědomí, že se v objektu nacházíme. Další zmínkou je kouření během průzkumu. Kouř a zapalování cigaret snižuje utajení. Upuštěný popel a nedopalky zůstávají jasnými známkami něčí přítomnosti. Nemluvě o nesprávně uhašené cigaretě, která je velkým nebezpečím vzniku požáru ve starých dřevěných budovách. Lidé, kteří kouří pravidelně, mají zpravidla zhoršený čich a hůře se pomocí tohoto smyslu orientují v prostředí oproti nekuřákům. Zkrátka kouření a průzkum nejsou příliš sehrané jeden s druhým.

8. Urbex z pedagogického hlediska

Abychom mohli nahlédnout na urbex jako volnočasovou aktivitu z pedagogického hlediska, je nezbytné se nejdříve seznámit s osobností pedagoga volného času.

8.1 Pedagog volného času

Pedagogy volného času jsou označováni pracovníci, kteří uskutečňují výchovu ve volném čase. Uplatňují se například ve střediscích volného času (dům dětí a mládeže...) či různých neškolských zařízeních. Pedagog volného času bývá často označován i za vychovatele se kterými se můžeme setkat ve školních družinách, školních klubech, domovech mládeže apod. (Pávková a kol. 2014, str. 139). Samotné a jednotné vytyčení osobnosti pedagoga volného času nenalezneme, proto budeme vycházet z výše uvedených, které máme

k dispozici. Pedagog volného času se uplatňuje zejména v oblasti rozvoje potřeb sebeaktualizačních. A. Maslow, známý americký psycholog sestavil tzv. pyramidu potřeb neboli hierarchii potřeb. Rozdělení potřeb podle Maslowa (Drapela 2011, str. 139-140) je následující:

- Fyziologické potřeby – základní lidské potřeby každé lidské bytosti např.: potřeba kyslíku, výživy, spánku.
- Potřeba bezpečí – každá lidská bytost potřebuje bezpečí od strachu, úzkosti či zmatku např.: potřeba tělesného bezpečí a jistoty.
- Potřeby náležení a lásky – po uspokojení nižších potřeb touží člověk po citovém vztahu a chce někam patřit, být akceptován a milován.
- Potřeby úcty – mimo několika málo patologických případů mají všechny lidské bytosti tuto potřebu. Maslow je dále rozdělil na potřeby s vlastní zdatností (sebeúcta) a prestiží, uznáním (úcta druhých).
- Potřeba sebeaktualizace – projevuje se tendencí rozvinout a uplatnit své předpoklady to znamená, že jedinec se touží stát vším, čím se stát může.

Podle Maslowa je jedna z nejdůležitějších lidských potřeb poslední zejmenovaných a to potřeba sebeaktualizace. Lidé, kteří účinněji vnímají realitu a jsou schopni tolerovat nejistotu, přijímají sebe a druhé lidi takové, jací jsou, jsou spontánní v myšlení i chování, zaměřeni spíše na problém než na sebe, mají smysl pro humor, jsou velmi kreativní, mají starost o blaho lidstva, jsou schopni hlubokého uvědomění základních životních zkušeností, mají hluboké mezilidské vztahy spíše s několika lidmi než s větším množstvím lidí a jsou schopni vnímat život z objektivního hlediska. Tím, že si člověk zkušenosti získá a sám prožije, vzniká osobitější vztah, a vyhýbá se sklouznutí k povrchnosti života a ztrátě hodnot, které hrozí pouhým předvedením nevyzkoušené, jen naučené situace. I zde může pedagogika volného času

působit nejen jako prevence, ale jako lék na znovunalezení hodnot potom, co je jedinci zapomněli (Vážanský 1995, str. 64).

Již od dávných časů měla výchova vždy nějaký cíl. S ohledem na požadavky společnosti, života apod. Základní prací pedagoga je stanovení cílů, bez kterých není možné vychovávat. Výchova si klade za cíl nejen opatrovat děti dovednostmi, vědomostmi, ale také schopnostmi čelit nástrahám, které jim současná společnost připravuje. Pedagog volného času tedy směřuje k jejich dosažení. Může pomoci vhodně a kvalitně využívat svůj volný čas, díky seznámení s širokou nabídkou volnočasových aktivit a objevováním vlastních vloh.

Cíle pedagogiky volného času (Hájek a kol. 2008, str. 24):

- vést k rozumnému hospodaření s materiálními prostředky;
- učit reálně zhodnotit vlastní potřeby a možnosti;
- podporovat snahu po prožitcích oproti konzumnímu přístupu k volnému času;
- podporovat pestrost a hloubku celoživotních zájmů a pomoci s jejich rozvojem;
- podporovat veškeré aktivity v oblasti volného času;
- rozvíjet v rámci zájmových činností tvořivost;
- naučit jedince relaxovat bez výčitek.

Hodnota a neobyčejnost pedagoga volného času spočívá v něm samotném. Pedagog, který chce totiž druhé vést k rozvoji všelidských hodnot, by měl sám na tyto hodnoty být zaměřen a navíc by měl mít schopnosti pro tyto hodnoty nadchnout i ostatní. Pedagogická profese se řadí do skupin tzv. pomáhajících, u nichž je významná psychická odolnost a vytrvalost. Funkce pedagoga volného času tkví zejména v tom, že je rádcem, trenérem, podporuje inspiraci a nenásilnou formou působí i výchovně. Obohacuje o vzdělání, zážitky, rozvíjí a prohlubuje zájmy i nadání a podněcuje k využívání volného času hodnotným způsobem (Pávková 1999, str. 69).

8.2 Urbex pohledem pedagoga volného času

Pedagogický pracovník vystupuje při neorganizované aktivitě, jakou je i urbex spíše, coby rádce. Podle zájmů účastníků působí nepřímým pedagogicky a výchovně. Přestože nelze urbex považovat za zcela vhodný koníček z hlediska bezpečnosti i práva, troufám si říct, že při správném úsilí a podpoře lze dosáhnout vhodného cíle z hlediska pedagogiky volného času. Pozitivní vyústění volnočasové aktivity není nikdy předem dáno, případný úspěch se však může významně podílet na rozvoji osobnosti mládeže, společenské angažovanosti i občanské zodpovědnosti. Pedagog volného času kladně ovlivňuje, podporuje a působí na rozvoji kreativity mládeže. Považuji kreativitu, čili tvořivost za důležitou schopnost člověka, neboť umožňuje vidět a vnímat věci i svět kolem nás jinak, než je obvyklé. Kreativní lidé nacházejí snáze nová řešení problémů.

Pedagog volného času svým působením obohacuje o nové poznatky a dovednosti z oblasti historie, rozvíjí potřeby a zájmy, podporuje nadání. *Rozvíjí celou osobnost, působí motivačně i socializačně, podporuje seberealizaci. Jedinci i společnosti přináší významné hodnoty zdravotní, kulturní, výchovné a vzdělávací, společenskopolitické, popř. i ekonomické.* (Pávková a kol. 2002, str. 98)

9. Motivace

Slovo motivace pochází z latinského výrazu *movere*, který lze přeložit jako sloveso hýbat (Plháková, 2003, str. 319).

„Motivaci lze definovat jako souhrn všech intrapsychických dynamických sil neboli motivů, které zpravidla aktivizují a organizují chování i prožívání s cílem změnit existující neuspokojivou situaci nebo dosáhnout něčeho pozitivního.“ (Plháková, 2003, str. 319)

Výraz motiv má příhodnou českou náhradu pohnutka. Motivy stanovují, jestli bude člověk usilovat k určitému objektu či psychickému stavu, nebo se

mu oddalovat. Znázorňují se tak, že, máme v úmyslu něco získat, nebo naopak se něčemu vyvarovat. Psychologové nahlíží na bádání motivace ze dvou možných aspektů. První vnímáme motivy, jakožto vnitřní psychické pohnutky. Druhý se zaměřuje na působení zevních podnětů na lidské počínání.

Podle autorky Aleny Plhákové (2003, str. 320) je možné rozdělit lidské motivy do čtyř velkých okruhů:

- sebezáchovné motivy;
- stimulační motivy;
- sociální motivy;
- individuální psychické motivy.

Sebezáchovné motivy můžeme ve starší psychologické literatuře nalézt též pod pojmem pud sebezáchovy. Jedná se o primární pohnutky nutné pro život jedince jako je dýchání, spánek, udržování tělesné teploty a další. Mezi sebezáchovné motivy patří i sexuální a rodičovské, které zajišťují život celého živočišného druhu.

Stimulační motivy dle některých autorů znázorňují poměrně nezávislý komplex, do kterého zařazují snahu o docílení ideální úrovně aktivace a potřebu proměnlivých smyslových podnětů. K získání psychické pohody člověk vyžaduje variabilní vnější povzbuzení a vyrovnanou kombinaci psychických i fyzických aktivit. Stimulační motivy se prokazují hravostí, zvědavostí a hledáním neobvyklých zážitků. Ne vždy, se člověk snaží dosáhnout rovnováhy, ale naopak více usiluje o zesílení vnitřního napětí či vzrušení, které se v angličtině vyjadřuje slovem *frousal* (přeložíme jako nabuzení, vyburcování). Mnohé pokusy s psychickou deprivací ukázaly, že člověk hůře nese nedostatek podnětů. Pravidelná dávka podnětů tvoří podstatný předpoklad standardní percepční a rozumové činnosti. Lidé se ve stereotypním prostředí zanedlouho nudí a usilují o pobavení hrami či exploračními činnostmi. Americký psycholog Marvin Zuckerman se již řadu let věnuje studii potřeby vyhledávat nové, neobvyklé zážitky. Sestavil stupnici k jejímu hodnocení. Úsilí pátrání po jedinečných zážitcích je v ní vymezeno následovně:

- nudí mě, když vidím stále stejné známé tváře;
- někdy rád dělám věci, které jsou tak trochu nebezpečné;
- rád bych se někdy nechal zhypnotizovat,
- chtěl bych si vyzkoušet seskok padákem;
- rád se potápím nebo skáču do bazénu se studenou vodou.

Lidé s velkými výsledky v této stupnici pátrají po nových, spletitých a proměnlivých zážitcích. O člověku s velkým nárokem mimořádných zážitků mluvíme jako o dobrodruhovi. Zjevně jej přitahuje zejména jedinečné a neopakovatelné životní zkušenosti, oproti všednostem, které je odpuzují (Plháková, 2003, str. 357-360).

Sociální motivy usměrňují a působí v oblasti mezilidských vztahů i jejich subjektivním prožívání. Základní sociální motivy se ukazují v každé civilizaci, avšak v odlišném rozpětí. Lze se domnívat, že vnější podmínky jejich vývoji přispívají, nebo opačně utlumují. Většina soudobých psychologů míní, že tyto pohnutky jsou zakódovány v mozku jako vrozené předpoklady, které se spustí a zdokonalují zejména v raném dětství v průběhu interakce s blízkým člověkem.

Individuální psychické motivy uspokojují a zajišťují ideální spojení psychických funkcí čili dosažení duševního zdraví. K těmto motivům náleží potřeba sebeurčení, potřeba stabilní a soudržné osobní identity, úsilí najít smysl života a dodržovat vnitřní etické normy.

9.1 Adrenalin

Adrenalin čili epinefrin, bývá přezdíván také jako stresový hormon či hormon útěku. Své místo má ve velké řadě hormonů vytvářejících se v dřeni nadledvin. K jeho uvolnění do krevního řečiště dochází téměř ihned při zvýšené fyzické činnosti, nebo v průběhu rozrušujících situací. Vliv adrenalinu na naše tělo se jeví zejména zrychlením tepové frekvence, srdeční činnosti, zvýšením tlaku, rozšiřují se průdušky atd. Mimo jiného působení adrenalinu povzbuzuje aktivitu mozku, zvyšuje aktivitu potních žláz, krátkodobě se

zvětšuje svalová síla, oči jsou citlivější k detailům (Šoukalová, 2011, str. 13-14).

Člověk zažívá uspokojení z dobrého pocitu překonání sebe samého při absolvování nevšedního zážitku či dobrodružství, kterým je urbex. V předchozí kapitole o motivaci jsem zmínila rozdělení do čtyř velkých okruhů. Adrenalin lze zařadit mezi takzvané stimulační motivy, kdy člověk k dosažení psychické pohody vyhledává netradičních a nevšedních zážitků.

9.2 Prožitek, zážitek

Z pohledu psychologie a motivů řadíme prožitek stejně jako adrenalin ke skupině stimulačních motivů.

„Hromadí se celý život a skládá jedinečné duševní bohatství každého člověka.“ (Kirchner J., 2009, s. 24) Podle Kirchnera lze považovat prožitek za součást zážitku. I větší množství prožitků smí formovat samostatný individuální zážitek. Prožitek má podle něho jasnější vymezení. Nahlíží na něj jako na něco s podněcující a přítomnou náturou, kdežto zážitek chápe jako uzavřený, celistvý, zaštiťující, trvající v minulosti. Nejruznější situace mohou předložit obsah činnosti jako poutavou hádanku, případně mohou u mladého člověka vzbudit údiv, úžas, který vede k motivovanému začlenění do činnosti.

Výchovné metody vycházející z prožitku, zkušenosti, ukazují rozlehlý velký proud nových nebo znovunalezených způsobů výchovy ve volném čase, jenž zpětně ovlivňuje celou pedagogiku. Setkáváme se s ním pod různým pojmenováním: výchova zážitkem, výchova dobrodružstvím, výchova v přírodě atd. Shodují se v opírání se o silné prožitky a zkušenosti získané účastí v aktivním programu, který obsahuje většinou fyzicky náročné aktivity spjaté s jistou mírou rizika ve vnějším, přírodním i městském prostředí. Jsou orientované na vývoj sebepojetí, sociálních vztahů a vztahů k životnímu prostředí a kromě fyzického výkonu zpravidla zahrnují reflexi. Očekává se, že prožití a zpracování dosažených podnětů může podnítit změnu chování i počínání a ke kladnému rozvoji osobnosti (Neuman 1998, str. 34).

9.3 Odpočinek

Odpočinek je pro lidský organismus stejně důležitý jako příjem potravy, nebo tekutin. V dnešní uspěchané době si to lidé příliš neuvědomují, ale rychlý vývoj společnosti se společně zvyšujícími požadavky na jedince přináší pro naši psychiku velkou stresovou zátěž. Každý z nás má v moci své duševní zdraví chránit a utužovat jej před stresem. Spektrum činností, které můžeme ve svém volném čase využít je rozsáhlé a rozmanité. Podrobněji se preventivním programům a aktivitám věnuje psychohygiena. Tento obor se zaměřuje na vývoj a posiluje duševní zdraví. Mezi další témata psychohygieny patří například osobnostní rozvoj, sociální rozvoj a morální rozvoj. Zkrátka možností a forem odpočinku je velké množství, záleží na každém z nás, čemu se chceme věnovat. Pro někoho to může být malování, pro druhého hraní hokeje. Pro mě je to například urbex, který mi umožňuje vytvářet si můj vlastní příběh a uniknout od všedního dne. Líbí se mi, a vnímám pohled na věc stejně jako autor Ninjalicious, který je považován za novodobého průkopníka. Ten říká: *„Městský průzkum inspiruje a umožňuje lidem vytvářet vlastní dobrodružství, stejně jako když byly dětmi. Rozvíjí pocit úžasu v každodenním prostoru, ve kterém žijeme.“*

9.4 Dějiny

Dalším důvodem, který má pro urbex nemalý význam jsou dějiny a z pojetí psychologického jde o potřebu vzdělávat se. Na začátek si půjčím slova našeho kolegy, současného průkopníka tohoto koníčku u nás v České Republice, zakladatele prvních internetových stránek Kafélanka, věnujících se tématice nejen opuštěných budov Adama Nehudka *“Město nejsou jen domy, ulice a obchody. Zkusme vnímat kouřící komíny, hukot parovodů, dunění nákladních vlaků. Hledejme pod nánosem současnosti minulost a historii.”* a podobně vnímají urbex i ostatní, kteří se této zálibě věnují. Není to jen o prolézání a dokumentaci opuštěných objektů, ale významnou součástí je zaujetí o jeho dějiny. Kdy byl objekt postaven, kdo jej obýval, proč a kdy byl opuštěn...Na tyto a jiné dotazy nám odpoví dějiny každé stavby. Což ovšem není leckdy snadné. Za takovým pátráním stojí velká míra úsilí, spousta času

strávená na internetu, pročítáním literatury, studováním plánů či sbíráním informací od kolegů. O to větší potěšení přináší, když se podaří poskládat jednotlivé střípky z historické mozaiky v celek. Návštěva budovy, jejíž příběh Vám odhalily dějiny, podpoří Vaši fantazii, přidá kouzlu okamžiku a vnímání atmosféry. Čas pro Vás ztratí význam. Vnímáte pouze půvab minulosti, užíváte si jedinečnou atmosféru.

10. Fotografie

Významná součást urbexu, která nemůže zůstat opomenuta. Příběh fotografie můžeme ztvárnit, jakožto pozorovatele, který sleduje a zachytí okamžik. *„Oni zachytí něco, co možná jednou zanikne. Pro historiky architektury to může být velmi cenný informace. Vynikající je, pokud si pak těch obrázků všimne někdo, kdo tu stavbu zachrání.“* řekl Zdeněk Lukeš, historik architektury. Fotografie je totiž to jediné, co si smíme z místa, které navštívíme odnést. *„Zanech pouze stopy, odnes jen fotky.“* To je motto a zároveň nejzákladnějším nepsané pravidlo urbexu, kterým se řídí příznivci z celého světa. Snímek je našim jediným svědkem a suvenýrem.

Výraz fotografie pramení z řeckých slov phos, tedy světlo a graphis, coby štětec a tudíž souhrnně řečeno kresba světlem. Prvopočátky umění fotografie se objevily ve 14. století za pomoci přístroje zvaného camera obscura. Nejspíš se jednalo o temnou komoru, později se vyvinula v jakousi mobilní skříňku, jenž připomínala počáteční kamery. Její princip byl poměrně snadný. Ve skřínce byl otvor, jímž pronikalo světlo zvenčí do jejího nitra, tím docházelo k vypodobnění převráceného obrazu čehokoli, co se nacházelo před otvorem. Tohoto aparátu upotřebovávali někteří malíři, aby si zjednodušili činnost. Následovali pokusy o vylepšení zařízení, ale nejednalo se o nic velkého. Došlo pouze k vsazování čočky do otvoru, vliv na pokrok minimální, dospělo se ke zvýšení světelnosti. Na následný vývoj se čekalo až do století devatenáctého, kdy Francouz **Joseph Nicéphore Niepce** pomocí roztoku chloridu sodného a dalších chemikálií dosáhl krátkodobého negativního obrazu

na papír. Niepce se věnoval zdokonalení procesu různými způsoby. Podařilo se mu obraz stabilizovat a ztvárnit, ale časově náročnou technikou, kdy expozice na slunečním světle trvala 8 hodin. V jeho úsilí postupoval též Francouz **Louis Jacques Daguerre**, který dal podstatu způsobu fotografování známou jako takzvanou daguerrotypii, kdy se expozice vyhotovila za pár minut. Avšak i daguerrotypie měla, co vylepšovat. Každý obrázek, který byl vytvořen, se stal originálem, bez možnosti kopie. Dalším problémem byla přílišná citlivost na dotek, proto se snímek musel ukrývat za sklem. Také byl naopak otočený. A v neposlední řadě se potýkala tato metoda s problémem jedovatosti způsobenou přílišným použitím chemikálií. Za zmínku stojí metoda zvaná calotypie anglického fyzika Wiliama Henryho Foxe Talbota, která měla množství výhod oproti daguerrotypii. Mezi hlavní patřila nekonečná možnost kopií, teplejší zbarvení, odolnost snímku na dotek a možnost úpravy na obrázku i negativu. Obě tyto techniky zhruba v polovině devatenáctého století vystřídala metoda nová. Byl jím takzvaný mokrá kolodiový proces vynalezený **Frederickem Scottem Archerem**. Mezi hlavní výhody patřily, značná citlivost, velmi krátká doba expozice, trvala jen pár vteřin, což umožňovalo rozsáhlejší schopnosti v zachycování osob. Leč jednu zásadní nevýhodu měla metoda a to že, proces musel být prováděn na místě, proto se začaly vyskytovat fotografické stany. Jedna z posledních akcí v evoluci fotografie byla uskutečněna **Richardem Leachem Maddoxem** a spočívala v použití bromostříbrných desek s želatinovou emulzí. Oproti mokrému kolodiovému procesu byla jejich významnou výhodou suchost, nevýhodou nutnost měnit desky při jednotlivých snímcích pořízených mimo ateliér. Jejich využití sahalo do druhé poloviny dvacátého století. Američan **Hannibal Goodwin** objevil film, jakožto novou základovou látku pro fotografickou emulzi. Tento objev využil **George Eastman** při výrobě ruličkových filmů do jeho zařízení značky Kodak, jenž ihned započal produkovat. Spustil se hromadný vývoj černobílé fotografie. Století dvacáté přineslo další pokrok, a to fotografie barevné a rozvoj barevných filmů do aparátů. V šedesátých letech minulého století přišla na trh společnost Polaroid s novinkou, kterou byla okamžitá fotografie. V letech osmdesátých se stala firma Kodak předním původcem vzniku zařízení,

které ke svému použití nepotřebovalo film, ale fungovalo na způsobu digitálním. Století jednadvacáté téměř vytlačilo aparáty filmové. Lidé si více oblíbili přístroje pokrokové, tedy digitální. Současný trh nabízí širokou škálu přístrojů, které dokážou uspokojit i náročnější jedince (Mrázková 1985, str. 239).

„Může snad někdo dnes pochybovat o tom, že fotografie nevznikla jenom proto, aby se stala umění? Stejně jako fyzika Araga zajímal především povrch měsíce a objevitele Daguerra iluzivní kulisy v jeho divadle, celý další vývoj „nového umění“ potvrdil, co sliboval už jeho objev: fotografie se stala nepostradatelným nástrojem v rukou vědců, svědkem skrytých i veřejných dějů našeho světa, soudcem našich skutků, ale i výrazem nespoutané lidské fantazie, myšlenek a snů.“ (Mrázková 1985, str. 11)

11. Zveřejňování a šíření urbexu

Nejsnadnějším, nejdostupnějším a nejrozšířenějším způsobem zveřejňování informací je bezpochyby internet, to platí i v případě urbexu. Zálubu i sebe chráníme změnou identity nejen své osoby, ale i opuštěných míst. V rámci nepsaných pravidel o nezveřejňování lokalit, platí, že uveřejněné snímky i autoři vystupují pod krycími jmény. Možností prezentace své tvorby je velké množství například: webové stránky, diskusní fóra, blogy, sociální sítě či fotogalerie. Internet slouží jako zdroj i prostředek sdílení zážitků. Mimo sdílení své tvorby, zastává důležitou roli pomocníka, s nímž můžeme najít spoustu nezbytných informací.

10.1 Webové stránky

www.opustenamista.eu

Stránky autorky Barbory Faiglové, na kterých se můžeme potěšit snímky z různých zemí Evropy, včetně té naší. Kromě úžasné fotogalerie uvádí autorka pod každým z navštívených snímků náhled do historie objektu.

www.kafelanka.cz

Již několikrát v průběhu této práce zmíněnou stránkou je i tato. Její autor Adam Nehudek se snaží přiblížit místa spojená s funkcí a historií města Brna a jeho okolí. Tento web je rozmanitější a jeho autor věnuje větší pozornost detailům svého okolí. Jsou první webovou stránkou, která se začala zabírat tematikou opuštěných budov u nás.

www.placehacking.co.uk

Bradley L. Garrett mimo jiného spisovatel a pracovník z Oxfordské univerzity stojí za tvorbou těchto stránek. Kromě autorových fotografií obsahuje i videa z různých aktivit, která sám uskutečnil a také odkazy další nadšence této záliby.

www.forbidden-places.net

Sylvain Margaine je dalším autorem, který se věnuje městskému průzkumu, a jeho stránky existují již od roku 1998. Stránky jsou dostupné ve třech jazycích a to angličtině, francouzštině a španělštině. Nabízí pestrý popis navštívených míst, včetně fotogalerie. Zároveň je autorem tří publikací věnujících se tematice opuštěných míst.

10.2 Sociální sítě

Rozvoj sociálních sítí je čerstvou záležitostí jednadvacátého století. Velmi rychle si získaly svoji oblibu a pozornost. Mezi hlavní funkce můžeme zařadit původce zábavy, prostředek komunikace, spouštěč a podpora rozvoje vztahů, asistent při učení atd. Hlavním posláním této myšlenky bylo vytváření společenství a tudíž spojovat osoby se stejnými zájmy, ať už kulturními, sociálními či politickými. Lidé si prostřednictvím těchto sítí zakládají konkrétní skupiny, na kterých sdílí své obrázky, úvahy či mohou diskutovat s ostatními. Vytvořit skupinu jde snadno a v dnešní době se vyskytl problém s falešným vystupováním, či identitami, které jsou vytvořené se záměrem poškodit, zesměšnit či roznášet vymyšlená sdělení. Jednou z nejrozšířenějších takových sítí je facebook. V této síti mohou jednotlivci vytvořit jak profil jednotlivce, tak založit skupinu ve které sdílí fotografie, příspěvky či zážitky z dobrodružství. Každá skupina má svého správce, který

potvrzuje nové členy a tím si lépe chrání své soukromí. Stejně tak, lze nastavit, zda se bude jednat o skupinu veřejnou či uzavřenou. Skupina veřejná má příspěvky, které se zobrazí komukoli bez ohledu, zda je či není jejím členem. Oproti tomu ve skupině uzavřené vidí příspěvky pouze její členové. Mezi naše nejznámější skupiny věnující se urbexové tematice jsou například Opuštěná místa, Městský průzkum-Urban Exploration, Němá svědectví, Urbex team Kralupy či urbex.cz. Mezi těmi zahraničními zmíním Forbidden Places či Urban Exploration Poland.

10.3 Internetové fotogalerie

Ke sdílení svých snímků můžeme využít možnost, kterou nám nabízí internetové fotogalerie. Poskytují dostatečné množství prostoru pro ukládání a sebe prezentaci vlastní tvorby. Snímky zde můžeme zveřejnit i archivovat. Rovněž si můžeme prohlížet tvorbu ostatních fotografů a mimo jiné hledat inspiraci na nové nápady. Jako globálně proslulou, známou a vyhledávanou galerii uvádím www.flickr.com, ale zmínku si zaslouží i naše tuzemská fotogalerie www.rajce.idnes.cz.

12. Pozitivní dopad urbexu na záchranu památek

Nezavírat oči v prostředí, které nás obklopuje a nebýt lhostejný má smysl. V dnešním poněkud hektickém světě by se měl člověk umět zastavit a vnímat prostředí, ve kterém žije. Každý z nás má ve svých silách věci měnit, pomáhat a nebýt netečný. Je na každém, jak s touto silou naloží. Ráda bych Vás o této skutečnosti přesvědčila na zrealizovaných reálných příkladech.

12.1 Kostel sv. Jiří v Lukové

„I v počátku nevinné a drobné činy mohou způsobit velké věci. Kdo by si pomyslel, že jeden studentský projekt dokáže odvrátit zkázu a zahájit záchrannou misi místa, o kterém už téměř nikdo nevěděl? Co dříve bývalo

chátrajícím kostelem, je dnes navštěvovaným a známým poutním místem fotografů, dobrodruhů i obdivovatelů netradičního umění.“ (Faiglová, Havlíková 2015, s. 79)

Již dlouhou řadu let se hrdě tyčí nad vsí Luková kostel sv. Jiří. I přes nepřízeň osudu i nekompromisní působení zubu času, který při pohledu na něj vzal za své, můžeme říci, že doby jeho největší slávy jsou nenávratně sečteny. Samotná historie kostela sahá do 13. století. Za husitských válek byl poničen. Století šestnácté přineslo opravu i přestavbu, nicméně následující století byl kostel opět poničen, tentokrát požárem. Následně se dočkal přestavby, kdy obdržel svou současnou novogotickou tvář a rozrostl se o věž. Historie kostela pokračovala jeho pozvolným chátráním, ale i přesto, naplňoval svůj účel a plnil se věřícími. Tak to probíhalo až do okamžiku, kdy se přihodilo něco velmi podivného. (Faiglová, Havlíková 2015, str. 79-83)

„Roku 1968 při pohřbu spadl kus stropu,“ říká dobrovolný správce kostela a výstavy Petr Koukl. *„Truchlící v přesvědčení, že je to zlé znamení, vyběhli z kostela a rozloučení s mrtvolou dokončili tam.“*

Zda šlo o nějakou předzvěst, nemůžeme říct, ale stalo se to důvodem jeho uzavření pro veřejnost. Následovali práce, ale jen nepatrné, které měly zamezit jeho záhubě.

Těžko říct, co by bylo s kostelem dál, nebýt jednoho studentského projektu v roce 2012. Tenkrát si Jakub Hadrava zvolil právě kostel sv. Jiří v Lukové pro výstup své bakalářské práce. V kostele se sešli dobrovolníci, které Jakub obalil igelitem, potáhnul prostěradly a krajkami a zalil sádrou. Vytvořená díla se stala výstavou a též neobvyklou, leč velmi zajímavou podívanou, kráslicí interiér a upozorňující na duše věřících, jenž zůstaly kostelu oddané i v dobách nesnadných. Díky fosforu, o který doplnil autor sádru, některých postav působí po prosvětlených slunečních dnech věřící v podvečerním čase velmi tajemně a jedinečně (Faiglová, Havlíková 2015, str. 79-83).

Unikátní studentský projekt Jakuba Hadravy rozhodně stojí za zmínku. Psal se rok 2012 a Jakub H. se ujal sochařské výzvy prof. Beránka. Rozhodl se poukázat na problematiku opuštěných, chátrajících kostelů. Uvědomil si, že síla sochy pochází z prostoru, kde je umístěna. Navíc pokud je to místo, kde

dochází k souladu sochy s prostředím, rodí se jedinečné a silné spojení. Jakub se úlohy ujal, neboť chtěl zdokonalit schopnost vnímat tato místa a vhodně na ně upozornit. Porozuměl, že opuštěné a chátrající objekty, především kostely jsou prostory výjimečné a mocné. Vyrábět sochy do těchto míst je pro něj opravdovou výzvou.

Tématem jeho práce byla: Má mysl. Objevit příhodnou lokalitu nebylo vůbec snadným úkolem. Velkým úskalím byl nedostatek zkušeností. Zprvu měl Jakub vytipovaných několik míst, která navštěvoval, dokumentoval a pokoušel se komunikovat s jejich majiteli. Při čemž narazil na další problematiku, neboť mnohé kostely v dnešní době již nepatří církvi, ale soukromým vlastníkům, mnohdy i zahraničním. Z časové náročnosti a problémů kolem komunikace byl nucen zúžit svůj výběr. Zdrojem inspirace a velkým pomocníkem mu byla kniha Ohrožené kostely, která má podobu katalogu. Konkrétní stavby jsou krátce popsány a doplňují je i fotografie. Jedinou slabinou bylo stáří publikace (rok 2007) a tudíž nejsou veškeré informace, včetně fotodokumentace úplně aktuální. Bylo tedy zapotřebí zjistit současný stav. Díky publikaci se některé objekty podařilo zachránit, ale naopak některé zůstávají i nadále bez povšimnutí a jejich zkáza, zdá se být nevyhnutelná (Luková - kostel sv. Jiří 2013-2014).

Prvotní představy měl Jakub poněkud odlišné. Přemýšlel o rozsáhlejších instalacích abstraktního charakteru, ale tyto představy nesplňovaly možnosti objektů, které měl vybrané. Kostel sv. Jiří v Lukové si nakonec vybral pro zachovalost jeho interiéru a tedy i vhodnější umístění soch věřících.

Cílem celé jeho práce bylo poskytnout divákovi svět minulý, kdy jej využívali občané, pro něž znamenala víra přirozenou součást života. Víra se velkou mírou podílela na tvorbě jejich osobností. *„Každý den vedeme válku o zachování člověka v člověku, o zachování lidské tváře. Není však lehké zůstat člověkem a nezapomenout kdo jsem a proč jsem tady. Každý je z počátku „dobrým“, má ideály, podle kterých chce žít. Postupně na něj však vnější svět tlačí a člověk začne dělat kompromisy, postupně ztrácí svou tvář, až jednoho dne je někým, kým nikdy nechtěl být a dál (mnohdy mimoděk) předává tento přejatý model chování a nazírání na svět. Z tohoto začarovaného kruhu se*

člověk dostává těžko, ale možnosti zde jsou a jedna z cest může vést právě skrze křesťanství.“(Luková - kostel sv. Jiří 2013-2014).

Jakub považuje kostel za místo, které má jako svůj hlavní účel podporování dobra v lidech, neboť jsou to právě tyto prostory, kde se lidé střetávají se svým morálním učitelem, bohem. Bídna skutečnost je, že tato místa v dnešní době chátrají a zejí prázdnotou, a to se odráží i na stavu současné populace, která též chřadne. A proto se rozhodl na tuto problematiku upozornit a pokusit se diváky pozastavit nad zamyšlením a uvědoměním si významu těchto míst. Mimo jiného projevil úsilí a snahu, aby se kostelu dostalo posvátnosti, o kterou byl připraven nevhodným zacházením a lhostejností ze strany místních obyvatel.

Díky tomuto studentskému projektu se podařilo kostel sv. Jiří pomalu, ale jistě zachraňovat. Nejen, že se našli a stále nacházejí sponzoři, ale stal se oblíbeným a vyhledávaným místem mnoha návštěvníků. Pro zajímavost uvedu přehled návštěvnosti za poslední čtyři roky:

- Rok 2013 – 712 návštěv – 14 812 Kč.
- Rok 2014 – 2986 návštěv – 125 266 Kč.
- Rok 2015 – 3078 návštěv – 134 732 Kč.
- Rok 2016 – 2860 návštěv – 114 737 Kč.

V roce 2015 se kostel dočkal rekonstrukce presbytáře a zákristie. O rok později byla provedena oprava střechy. Ne každá chátrající budova se může těšit z odvrácení zkázy, právě jako kostel sv. Jiří v Lukové.

12.2 Castle Gwrych

Hrad Gwrych je situován na severu Walesu nedaleko městečka Abergale. Jeho založení je datováno mezi léty 1819 až 1825. Jako své sídlo byl během své éry využit několika majiteli. Dvacáté století mu však příliš šťastný osud nepřipsalo. V průběhu druhé světové války našel hrad využití jako domov dvou set židovských uprchlíků. Několik let poté byl využíván na různé turistické záležitosti, uvádí se, že se na jeho prostranství uskutečnil festival levicové mládeže. (Šokující Planeta 2016)

Od roku 1985 je ponechán na pospas osudu. Stává se opuštěným a pozvolna chátrá. Na některá místa se ani kvůli nebezpečí ohrožení života nedá dostat. Podlahy jsou chatrné a žalostné působení času je znát i na zdech hradu.

Naděje na zlepšení a záchranu vysvitla v roce 1989, kdy hrad zakoupil americký podnikatel Nick Tavaglione, ale jeho plány se nakonec nenaplnily a hrad i nadále chátral.

Významnou osobností, která zahájila záchranný proces a uvedla Gwrych do povědomí široké veřejnosti je Mark Baker. Hrad Gwrych byl zajímavostí a velkým lákadlem už pro Marka Bakera, jako malého chlapce. Od dětství kolem něho nespočetněkrát prošel a jeho zájem o hrad stále rostl. Velkým zklamáním pro malého Marka bylo, že Gwrych nemohl navštívit, neboť byl zavřený, o to víc se o něho začal zajímat. Kolem roku 1994, když mu bylo pouhých 9 let, začal sbírat informace o tomto, kdysi slavném místě. Dokonce napsal dopis do redakce o zhoršujícím se stavu objektu. Redakce Daily Post oslovila Marka k rozhovoru a následovaly i další rozhovory. Dalším významným rokem se stal rok 1997, kdy byla Markem založena společnost ASFOG (A Society For the Friends of Gwrych), která byla v roce 2001 přejmenována na Gwrych castle preservation trust. Cílem bylo zvýšit povědomí o situaci na hradě a pomoci s jeho záchranou a zachováním.

Po dlouhém úsilí, kdy měl Mark dostatek informací, vydal v roce 1999 knihu Vzestup a pád hradu Gwrych. Následovala kolekce pohlednic. V roce 2003 vyšla autorovi i druhá publikace s názvem Životopis hraběnky z Dundonald. Proběhlo i několik výstav a rozhovorů. Význam zachování hradu Gwrych bohatého na historii je nutné uchovat ve prospěch dědictví i budoucím generacím. To je myšlenka, o kterou Markovi šlo. Proto ho velmi těší, že se mohl a stále může podílet na pozitivní obnově hradu.

V současné době se na hradě pořádají celoroční kulturní akce a výstavy. Několikrát do roka se koná i den otevřených dveří pro veřejnost, která má možnost nahlédnout do restaurovaných interiérů hradu i přilehlých zahrad, včetně komentované prohlídky. Po domluvě s organizací Gwrych castle preservation trust je možné uskutečnit soukromou prohlídku. (Gwrych Castle Preservation Trust)

13. Města duchů

Jedná se o města liduprázdná, která působí na člověka velmi zvláštním a neobvyklým dojmem. Při pohledu na rozpadající se zdi a drolicí omítky lze jen těžko uvěřit, že některé z nich měli ještě nedávno své obyvatele. Stejně tak jako pohled na prázdné ulice, které donedávna (někdy více, někdy méně) byly plné ruchu. Příčiny jejich zániku jsou různé např.: katastrofy, zužitkování zásob, zamoření prostředí atd. Ve světě je možné naleznout spoustu takových opuštěných měst duchů. Některá z nich jsou přístupná pro návštěvníky, kteří je vyhledávají. Oslovuje je dřívější neopotřebovaná občas doslova zakonzervovaná architektura a zejména magická, záhadná a tajuplná atmosféra místa. Některá z těchto nejzajímavějších míst Vám v následujících podkapitolách představím. (Reflex 2001-2017)

13.1 Hašima

Doslova vytřískaná okna, chladný šedý beton, rez a mořské vlny, které vrážejí do obřích železobetonových zdí, jenž, obklopují ostrov. Nachází se nedaleko Japonska. Stěží lze uvěřit, že za svých nejlepších let býval ostrov místem s nejvyšší hustotou obyvatel v zemi (v roce 1959 až 5000 lidí na 6,3 hektaru). Nebylo tomu tak náhodou. Ostrov Hašima si zažil nejen vzestup a rozkvět, ale i úpadek. Dříve, tím myslím počátek 20. století, byla velká poptávka po hnědém uhlí, jakož to palivu pro připlouvající parníky do nedalekého města Nagasaki, kde vznikl velký přístav. Firma Mitschubishi odkoupila ostrov Hašima od tehdejších vlastníků, rodiny Fukahori, která jej vlastnila, ale neměla potřebné finanční prostředky pro provoz dolu. Mitschubishi zajistila těžební stroje a techniku potřebnou pro fungování dolu, ale potřebovala pro rozvoj těžby hnědého uhlí i dostatek pracujících sil. Pro své zaměstnance a zároveň obyvatele ostrova vytvořila zázemí v podobě betonových panelových domů. Ubytované dělníky však nečekal žádný přepych, nýbrž malinké jednopokojové byty s předsínkou a společnou kuchyní i koupelnou. Situace na ostrově se začala zhoršovat zejména v období druhé světové války. Uhlí bylo potřeba těžit

více, stejně tak bylo potřeba více dělníků a s tím i menších bytů. Během války tvořili značnou část z řad dělníků zajatci. V tomto válečném období zemřelo na ostrově kolem 13000 lidí, někteří na podvýživu, jiní na následky nehod a někteří spáchali sebevraždu. Po ukončení války se situace na ostrově zlepšila. Japonsko se obnovovalo a lidé za prací na Hašimu jezdili dobrovolně s vyhlídkou lepších podmínek zázemí v podobě jednopokojových bytů pro svobodné a vícepokojových pro rodiny. Ve městě fungovali obchody, školy i nemocnice. Avšak nic netrvá věčně a ani zásoby uhlí na tom nejsou jinak. 15. ledna 1974 firma Mitschubishi oznámila konec těžby a lidé se měli do tří měsíců odstěhovat. Posledním obyvatel opustil ostrov 20. dubna 1974. A tak se ostrov s velkou hustotou obyvatel proměnil na ostrov duchů. Firma Mitschubishi se ostrova v roce 2002 zřekla ve prospěch města Takašima a od roku 2005 je pod správou Nagasaki. Od roku 2009 je ostrov přístupný i pro veřejnost, která jej hojně vyhledává. Za svou popularitu vděčí ostrov Hašima i tvůrcům Jamese Bonda, neboť si našel své místo v nové bondovce Skyfall. Nutno říci, že místa kam lidská noha vkročí, jsou velmi omezená, jedná se pouze o přistávací molo pro lodě a vyhlídkovou plošinu. Budovy, které jsou na ostrově k vidění, jsou v natolik zoufalém stavu, že při bližším setkání by mohlo jít o život (Borgis, a. s. 2003-2017).

13.2 Bodie

Kdysi malebné westernové městečko, které vzniklo ve druhé polovině 19. století a za svůj vznik, ale i pád vděčí kalifornské zlaté horečce. Tehdejší zlatokopové objevili menší ložiska zlata, která dala za vznik prvnímu těžařskému táboru v pohoří Sierra Nevada. Zásoby zlata nebyly nikterak veliké, aby se vyplatila investice větších těžařských podniků a tak se městečko Bodie rozšiřovalo, ale jen velmi pomalu. K velké změně došlo po roce 1876, kdy byla objevena nová obrovská ložiska. Během následujících tří let se městečko neuvěřitelně rozrostlo. V této době největšího rozkvětu se v něm nacházelo kolem 10 tisíc obyvatel, především mužského pohlaví. Ve městě se nacházela hlavní třída, kostely, bary, ale i velké množství salonů, kde muži vyhledávali zábavu a kam chodili utrácet své vydělané peníze. Městečko začalo pomalu

upadat kolem roku 1900, kdy zlatá žíla byla vyčerpána. Horníci začali městečko opouštět a odcházet za lepšími vidinami. V roce 1910 byl počet obyvatel pouhých 700 lidí. Roku 1917 byla zrušena železnice, neboť ji nikdo nevyužíval. Obrovský požár v roce 1932 byl poslední ranou pro městečko. V roce 1943 mělo Bodie už pouhé tři obyvatele. Od roku 1962 je národní historickou památkou. Skanzen, který dodnes mapuje historickou zlatou horečku (Borgis, a. s. 2003-2017).

13.3 Picher

Město Picher, které se nachází ve státě Oklahoma, je označováno jako nejjedovatější místo v USA. Probíhala zde těžba olova, ze kterého se vyráběly kulky pro využití amerických vojáků během první a druhé světové války. Město má nestabilní podloží, neboť se pod ním nachází spleť tunelů. Kdysi prosperující malebné městečko se pomalu postupem času stávalo noční můrou. Okolní půda, spodní vody i prostředí je zamořené. Zdravotní stav místních obyvatel se stal alarmujícím, hladina zvýšeného množství olova v těle jen potvrzovala, že městečko Picher už není vhodné pro život. Po roce 1996 začala vláda konat, odstavily dodávky vody a zavřely školy. Přestěhovala místní obyvatele a začala částečná demolice původních obydlí. V roce 2008 se městečkem prohnal vítr o rychlosti 200 kilometrů v hodině a vzal si sebou vše, co mu přišlo do cesty. I když vzal vítr za své, stále to nemělo konce. V roce 2011 se stále nacházelo v Picheru šest domů a jeden obchod, někteří lidé stále odmítli městečko opustit. V roce 2014 bylo zaznamenáno stále 10 obyvatel, kteří jej odmítají opustit (National Geographic Society 2009-2017).

13.4 Pripyat a Černobyl

Město Pripyat je více nežli pověstně známé a spojené s Černobylskou elektrárnou. Ukrajinské městečko bylo založeno 4. února 1970. Hlavním důvodem pro jeho založení byla výstavba domů a zázemí pro pracovníky elektrárny a jejich rodiny i další využití k jaderné elektrárně Černobyl. Růst populace zaznamenalo v roce 1979, kolem 49 tisíc obyvatel. Ve městě bylo pro občany vybudováno hodnotné zázemí. Nacházelo se v něm 15 základních škol, pět středních i průmyslová škola, mimo jiného nemocnice, dva sportovní

stadiony i zábavní park. Těžko říct, jak by se městečku Pripjat dařilo, nebýt osudného jaderné katastrofy, která se stala před 31 lety. Psal se den 26. dubna 1986, kdy v reaktoru číslo čtyři prováděl tým techniků systémový test. Došlo k náhlému výpadku proudu a následné obrovské explozi. Oheň tehdy hořel devět dní. Do ovzduší unikalo obrovské množství radiace, které ovlivnilo nejen blízké okolí elektrárny. Katastrofa měla na svědomí mnoho lidských životů, kdo nezemřel okamžitě, skončil krátce nato na následky silného ozáření. Proč došlo ke katastrofě? Vyšetřovací komise analyzovala 13 verzí příčin nehody. Verze, jenž je nejpravděpodobnější, uvedla jako příčinu technické problémy. Dále se ukázalo, že „spouštěcím“ činitelem byla akce operátorů, neboť hrubě porušili provozní pokyny a pravidla pro řízení. V rámci přípravy na zkoušku personál vypnul řadu technických nápravných opatření. Tím porušili bezpečné chování procesu a došlo k nekontrolovatelnému růstu síly reaktoru. Lidé v Pripjati žili i den po havárii stejným životem, jako doposud. Ve školách se učilo a informace o nebezpečí se zatím tajily. Evakuace města začala až 26 hodin po havárii. Autobusy převáželi obyvatele z nepochopitelných důvodů na jihovýchod do měst Polesky a Ivanovsky, které byly vzdáleny jen 40 kilometrů od Černobylu. Počet evakuovaných byl zhruba 45 tisíc obyvatel. Někteří zaměstnanci i obyvatelé zůstali ve městě do května. Dne 3. května byla oblast v okruhu 30 km kolem elektrárny prohlášena za „zakázanou zónu“. Všichni, kteří se zde ještě nacházeli, byli nuceni své domovy opustit (Chernobylguide.com 2016).

V listopadu roku 2016 zakryl čtvrtý reaktor mohutný nový sarkofág, který svou podobou připomíná obří hangár. Jde o bezpečnostní opatření, které má zabránit úniku radioaktivních prvků do ovzduší. Jedná se o klíčovou součást etapy, která bude dovršena v listopadu 2017. Dílo pochází z rukou konsorcia francouzských firem Novarka, kterým se podařilo sestojit snad vůbec největší pohyblivou pozemní konstrukci. Sarkofág je konstruován tak, aby vydržel zemětřesení o síle šesti stupňů Richterovi škály, přežil tornádo třetí kategorie a odolal teplotám +45 °C až -43 °C. Původní sarkofág z roku 1986 není vzduchotěsný a jeho součástí jsou již značné trhliny. Původní sarkofág by se měl začít rozebírat v roce 2023. Okolo situace s Černobylem a likvidací

rozteklého jaderného paliva, které se skrývá pod sarkofágem, se nachází mnoho otázek, na které zatím nejsou odpovědi (Economia, a. s. 1999-2017).

Přes veškerou svoji relativně krátkou a vůbec neveselou historii si městečko Pripjat nachází velkou přízeň turistů, kteří vyhledávají jeho návštěvu. Přeci jen má své kouzlo a jedinečnou atmosféru. A na rozdíl od některých sousedních měst, které byli doslova srovnány se zemí za pomoci buldozerů, zůstalo ponecháno jen působení času. Neubránilo se však vykrádání a rabování, přestože jeho nejchráněnější zóna (v okruhu 30 kilometrů) kolem elektrárny je střežena hlídkami. Stále se v černobylské zóně nachází místa se zvýšenou radiační aktivitou. Nicméně intenzita záření je v současnosti na takové úrovni, že při kratších pobytech nepředstavuje pro člověka téměř žádné riziko. Při dvoudenním výletu do oblasti Černobylu přijme tělo člověka dávku záření srovnatelnou s dávkou jednoho vyšetření RTG v nemocnici.

V současné době můžeme na trhu nalézt velké množství společností, které se zaměřují na konkrétní zájezdy do oblasti Černobylu. Nabídky jsou více nežli pestré. Zájezdy nabízí od jednodenní po pětidenní exkurze. Zařídí Vám vše potřebné, dopraví na místo i zpět a to vše včetně komentované prohlídky s průvodci, kteří mají kvalitní znalosti nejen o historii, ale zavedou Vás na místa, která jsou bezpečná. Mezi nejznámější místa, kam je možné, se v rámci prohlídky podívat patří například muzeum armádní techniky, lodní přístav, chladicí věže nedokončených reaktorů 5 a 6, černobylskou jadernou elektrárnu, lunapark, základní školu, nemocnici a mnoho dalších (Chernobylwel.com 2017).

13.5 Zapomenutá města

Předzvěstí upozorňující na současnou hektickou průmyslovou éru jsou města duchů, místa, která jsou opuštěná a nachází se na celém světě. Právě na taková místa se zaměřil Americký dokumentární seriál s názvem *Forgotten Planet*. Zavede diváky do míst, která jsou zapomenutá v čase, plná tajuplné atmosféry. Místa, která byla kdysi živá, nyní za sebou zanechávají prázdnotu. Místa, která by nám měla otevřít oči. Města vytvořená mnohdy z ničeho,

zůstaly opuštěná napospas osudu. Vidíme příběhy lidského zisku, ale především lidské ztráty (FTV Prima, spol. s. r. o. 2017).

14. Diskuze

Na skutečných zachráněných projektech jsem se snažila ukázat, že se jedná o aktivitu smysluplnou a že i jedinec dokáže svými drobnými činy způsobit velké věci. Mládež a lidé, kteří věnují svůj volný čas koníčku urbex nejsou v žádném případě vandalové a vyvrhelové, ba naopak. Oni nejsou ti, kteří zapříčinili zkázu či zánik opuštěného místa či stavby. Oni jsou ti, kteří nejsou lhostejní a díky některým z nich se na přehlížené a opomíjené objekty upozorňuje a nejeden se již podařilo zachránit. Pro někoho jsou to možná zvláštní podivíni, kteří prolézají chátrající objekty, ale ve skutečnosti to jsou lidé se zájmem o historii, architekturu i umění. Oni stráví neuvěřitelné množství času nad pátráním historie konkrétního místa i nad plánováním a přípravou cesty za mnohdy již neexistujícími objekty, navštěvují je a zachycují to, co z nich zbylo. Jsou velmi kreativní a vidí tyto místa jinýma očima. Fotografie, které jsou jediným důkazem a památkou, které si z místa odnesou, bývají doslova dech beroucí. Někteří pořádají výstavy i vernisáže, kde je možné se setkat nejen s jejich výtvary, ale i s nimi samotnými. Při vyprávění z cest za poznáním, které navštívili, se mnohdy tají dech a člověk se nestačí divit či žasnout. Máte-li štěstí, můžete si některé z vystavovaných děl zakoupit a odnést domů. Jen bych ráda upozornila, že se v žádném případě nejedná o mimořádně výnosný obchod a, že by snad aktéři provozovali urbex za účelem zisku. Finanční zisk použijí na pokrytí nákladů spojených s náklady za prostory využitě pro výstavu či při dalších výpravách za dokumentací opuštěných míst.

Z psychologického hlediska jsem poukázala na motivaci a zejména na stimulační motivy, kdy jedinec vyžaduje variabilní vnější prostředí k získání psychické pohody, které se mimo jiné prokazuje zvědavostí a hledáním neobvyklých zážitků.

Poslední kapitolou v mé práci byla města duchů, která nalezneme na celém světě. Zpravidla jde o místa, která byla osídlena a žila běžným životem do určité doby, než byly lidé, donuceni místa opustit. Příčiny zániku bývají různé např.: katastrofy, zužitkování zásob, zamoření prostředí atd. V dnešní době, kdy je možné bez problému cestovat a navštěvovat různé cizokrajné destinace patří i tato místa mezi turisty i dobrodruhy se zájmem o urbex jako vyhledávaná. Zde bych ráda podotkla, že více nežli touha turistů vstoupit a jen „slepě“ navštívit místo, bez hlubších poznatků a zájmu je bezvýznamná. Na rozdíl od urbexerů, která místa navštíví a skrze svá díla, mnohdy i blogy upozorňují na případná nebezpečí a vybízejí k zamyšlení společnosti.

Urbex zapříčinil nový úhel pohledu na opuštěná místa. Co bylo dříve pokládáno za nevzhledné, nepříjemné či snad jen příhodné ke stržení se mnoho lidí přivyklo vnímat jako líbivé. I přes rozšíření a globální osvětu zůstává urbex pro společnost nadále undergroundovou záležitostí. Není žádný zákon, který by přesně vymezoval urbex, jak je tomu například u squattingu. Není tedy ani možné určit, čeho se průzkumník při vstupu na opuštěné, chátrající místo dopouští. Nicméně v případě dopadení může být obviněn z trestného činu či přestupku.

15. Závěr

Práce byla věnovaná a zaměřená na současný a značně se rozšiřující fenomén urban exploration. Jejím cílem bylo popsat vývoj hnutí urban exploration v ČR a ve světě a identifikovat jeho význam pro trávení neorganizovaného volného času mládeže. Snažila jsem se poskytnout vhled do volnočasové činnosti, která je ve světě velice populární. V české republice není zcela rozšířena, ale postupně se dostává do povědomí veřejnosti, především díky internetu. V práci jsem se snažila charakterizovat urbex a jeho historii. Nedílnou součástí práce jsou důvody a motivace lidí k trávení volného času tímto způsobem.

Tato práce ukazuje, že do urbexu se může zapojit člověk v každém věku a uspokojit své lidské potřeby, například seberealizaci. Díky

stoupajícímu zájmu lidí o urbex, se může tato práce v budoucnu stát informačním materiálem pro pedagogy, věnující se pedagogice volného času. Věřím, že každý člověku má vyplnit volný čas aktivitami, které ho baví a naplňují, proto i urbex může být vhodným zájmem. Vypracování bakalářské práce mi rozšířilo mé znalosti a přineslo nové postřehy z této tematiky, které se sama věnuji ve volném čase.

16. Použitá literatura

16.1 Tištěné zdroje

DIVERZANT, HAVLÍKOVÁ, K., 2015. *Krása zániku*. Nakladatelství Paseka s. r. o. ISBN 978-80-7432-605-9.

FAIGLOVÁ, B.; HAVLÍKOVÁ, K., 2015. *URBEX, opuštěná místa v Čechách*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5336-2.

HAVLÍKOVÁ, K., 2014. *Urban explorace – Moderní dokumentaristika na hraně zákona*, Brno. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra mediálních studií a žurnalistiky.

HAVLÍKOVÁ, K., DIVERZANT, 2015. *Krása zániku*. Praha: Paseka. ISBN 978-80-7432-605-9

HEBDIGE, D., 2012. *Subkultura a styl*, Praha: Dauphin Volvox Globator. ISBN 978-80-7272-197-9.

HOFBAUER, B., 2004. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál. 173 s. ISBN 80-7178-927-5.

KAŠPAROVÁ, T., 2014. *Urban exploring aneb ze života městského průzkumníka*, Brno. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra sociální pedagogiky.

MAREŠ, J., PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., 2003. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8

MRÁZKOVÁ, D., 1985. *Příběh fotografie*. 1. vyd. Mladá fronta. ISBN 23-033-85.

NAKONEČNÝ, M., 1998. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia. ISBN 80200-0689-3.

NEUMAN, J., 1998. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. Vyd. 1. Praha: Portál. 325 s. ISBN 8071782181.

NINJALICIOUS, 2005. *Access All Areas: A User's Guide to the Art of Urban exploration*. Canada: Infilpress. ISBN-13: 978-0973778700.

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLÍČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A., 2002. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, s. r. o. ISBN 80-7178-711-6

PETRASOVÁ, T.; MACHALÍKOVÁ, P., 2013. *Člověk a stroj v české kultuře 19. století*. Praha: Academica. ISBN 978-80-200-2233-5.

ŘÍČAN, P., 2010. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3133-9.

ŠERÁK, M., 2009. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, s. r. o. ISBN 978-80-7367-551-6.

ŠOUKALOVÁ, L., 2011. *Adrenalinová turistika v nabídce českých CK*, Brno. Bakalářská práce. Mendelova univerzita, Provozně ekonomická fakulta.

16.2 Elektronické zdroje

Abandoned playgrounds.com [online]. [vid. 7. 11. 2013]. Dostupné z:

<http://abandoned-playgrounds.tumblr.com/post/66272821241/das-doktors-haus-urologen-villa-abandoned-in>

Americké město duchů: Nejjedovatější místo v USA -

NationalGeographic. NationalGeographic [online]. [vid. 12. 06. 2017].

Dostupné z:

<http://www.national-geographic.cz/clanky/americke-mesto-uchu-nejjedovatejsi-misto-v-usa.html>

Caveclan.org [online]. [vid. 11. 1. 2014]. Dostupné z:

<https://www.caveclan.org/aboutus.html>

Černobyl dostal nový kryt. [online]. [vid. 12. 06. 2017]. Dostupné z:

<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/jak-pohrbit-smrt-nad-chernobylem-se-uzavre-novy-sarkofag-vydr/r~f6103aaeb62111e6b5600025900fea04/>

Disaster Archives — Chernobyl disaster. Chernobyl Disaster 1986. The story of Ghost Town and Tours [online]. [vid. 12. 06. 2017]. Dostupné z:

<https://chernobylguide.com/category/disaster/>

Gwrych castle - Šokující Planeta.[online].[vid. 11. 04. 2017]. Dostupné z:

<http://www.sokujiciplaneta.cz/cestovani/sub-gwrych-castle>

Jaké je nejslavnější město duchů v USA [online]. [vid. 06. 06. 2017]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/cestovani/exotika-amerika/284633-jake-je-nejslavnejsi-mesto-duchu-v-usa-bodie-fascinuje-mrazivou-atmosferou.html>

Kafelánka.cz [online]. [vid. 19. 1. 2014]. Dostupné z: <http://www.kafelanka.cz/index.php>

Města duchů z celého světa. Proč je jejich obyvatelé opustili.cz. [online]. [vid. 05. 06. 2017]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/fotogalerie/78555/mesta-duchu-z-celeho-sveta-proc-je-jejich-obyvatele-opustili.html>

Ostrov duchů Hašima: Na sídlišti z betonu už 40 let nikdo nežije. [online]. [vid. 05. 06. 2017]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/cestovani/exotika-amerika/312727-ostrov-duchu-hasima-na-sidlisti-z-betonu-uz-40-let-nikdo-nezije.html>

Retro celodenní výlet do Černobylu [online]. [vid. 14. 06. 2017]. Dostupné z: <https://www.chernobylwel.com/CZ/718/celodenni-retro-vylet-do-chernobylu/>

URBEX.cz [online]. [vid. 17. 5. 2013]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/WWW.URBEX.CZ/posts/365201166915059>

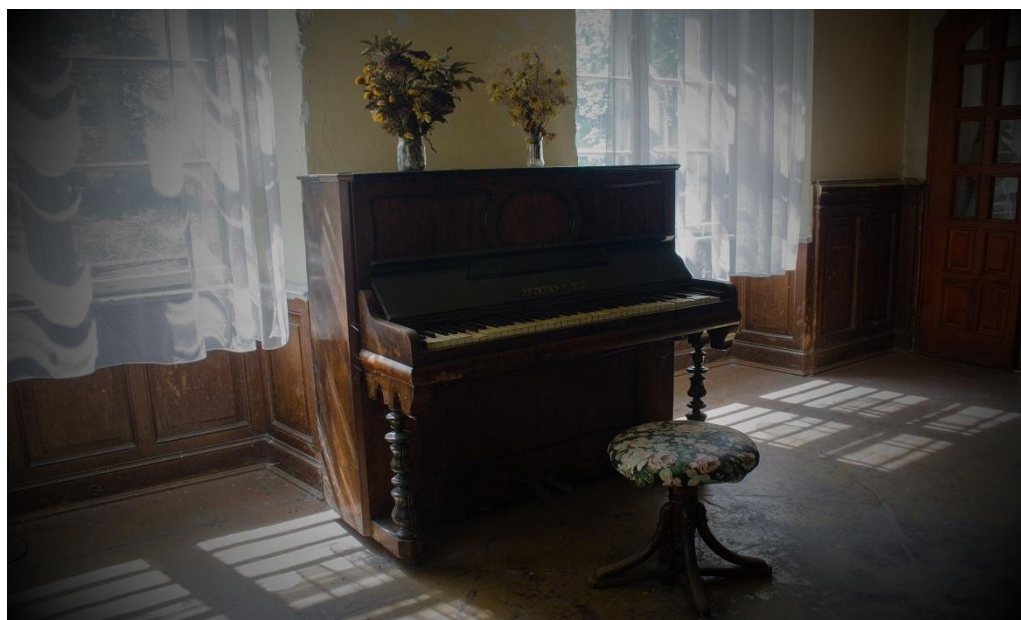
Výstava Jakuba Hadravy. Luková - kostel - výstava [online]. [vid. 27. 03. 2017]. Dostupné z: <http://www.lukova-kostel.cz/vystava>

Zapomenutá města [online]. [vid. 14. 06. 2017]. Dostupné z: <http://play.iprima.cz/zapomenuta-mesta>

17. Přílohy

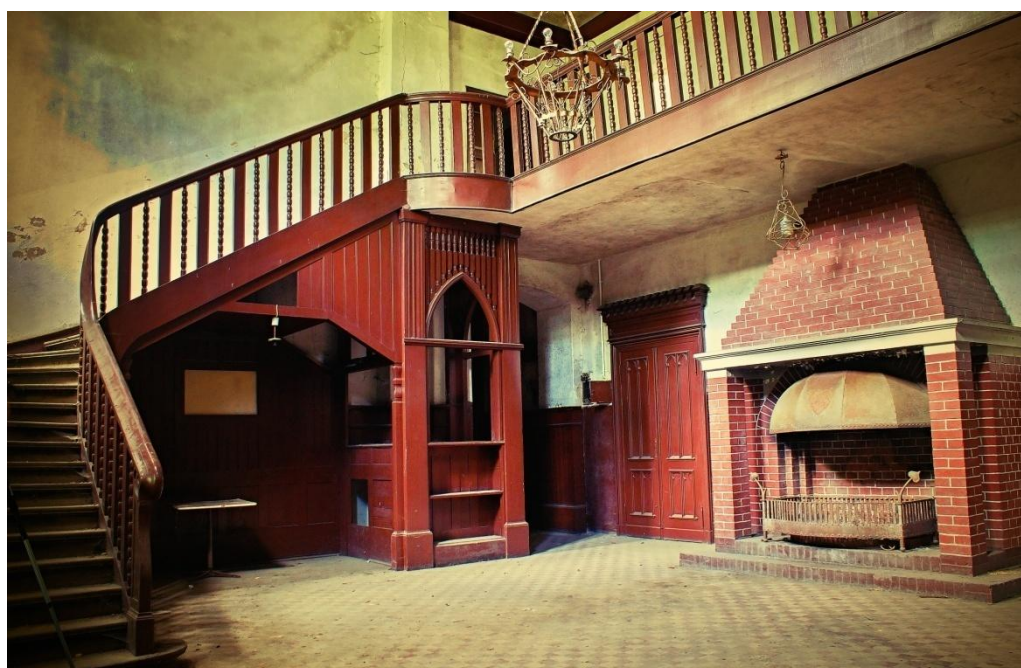
Navštívený palác v Polsku (autorova tvorba)

Příjemné odhalení, které nás čekalo (autorova tvorba)

O pár kilometrů dál, opět v Polsku (autorova tvorba)

Stejně místo, jiná místnost (autorova tvorba)

Kostel sv. Jiří v Lukové (zachráněný projekt v ČR)

Unikátní výstava J. Hadravy

hrad Gwrych před záchranou / po obnově (zachráněný projekt UK)

pohled na hrad Gwrych